

De la Kleist la Obrazțov

Să tot fie vreun veac și jumătate de când Kleist însemna : „Uitați-vă la doamna P... când interpretează pe Daphne și, urmărită de Apollo, se uită, ferindu-se, împrejur ; tot sufletul îi e în vertebrele lombare, se apleacă de parcă ar vrea să se fringă, ca o naiadă din școala lui Bernini. Uitați-vă la tânărul F. când, interpretind pe Paris între cele trei zeițe, îi întinde Afroditei mărul : sufletul îi trece — și e groaznic de văzut — în cot“. Nemulțumit din cale afară de eterica gingășie lombară a doamnei P. și de poezia rafinată a cotului, manifestă în interpretarea tânărului F., autorul Ulciorului sfărîmat adăuga în același loc : „omului îi e de-a dreptul cu neputință să se apropie măcar, în ce privește grația, de marionetă“.

Observațiile de demult ale marelui scriitor german par cu atât mai semnificative, cu cât în vremea noastră, și nu numai acum, s-a încetățenit la unii prejudecata caracterului minor al artei păpușărești, justificarea ei exclusivă în raport cu înțelegerea și exigența, presupus rudimentare, ale vârstei copilăriei. Ființele de cîrpă și cilti care au ris și au plîns pentru puii de oameni și pentru cei în toată firea, înnobilînd de-a lungul veacurilor istoria teatrului, și-au găsit un plenipotențiar modern, în stare să le teoretizeze ingenios existența întru cea mai autentică artă (cîți dintre noi n-au reluat în zilele acestea ferme-cătoarea și instructiva carte de căpătii a păpușarilor : Profesiunea mea !) și s-o demonstreze cu neobișnuită strălucire în practica atât de dificilă a spectacolului.

Serghei Obrazțov nu s-a mulțumit să confirme teza kleistiană cu privire la grația, armonia, desăvîrșirea artistică a păpușii ; el a împins demonstrația pînă la limita trans-miterii inteligenței, a capacității de generalizare filozofică pe care știu să le dovedească aceste jucării magice. De aceea, el ne-a apărut nu numai ca un virtuoz, ca un meșteșugar de geniu, ci în același timp ca un inspirat poet, ca un profund gînditor.

Am privit cu o curiozitate puțin intrigată programul recitalului „romanțelor cu păpuși“, pe muzică de Dargomijski și Bizet, Ceaikovski și Mussorgski, pe texte de Heine și Maiakovski ; le-am bănuit pe toate înrădăcinate temeinic în solul parodiei, satirei, pregătindu-ne minuțios cascade de ris, hohote nestăpînite. Și ne-am verificat, în această perspectivă, sărăcia imaginației, insuficient nutrită de nemărginita varietate și de marile surprize ale artei : am ris copios, dar ne-am și ascuns lacrimi atîrnate în colț de geană ;

am convenit, solidari cu ideile preconcepute, asupra unei direcții violent satirice și a unor forme grotești, dar am surprins cu o mare emoție vibrante intonații lirice.

În pura convenție a păpușii s-au strecurat, pe nesimțite, fără ostentația impropriu artei, sentimente, gânduri, valori educative, care ne-au fost comunicate contagios. Am trăit miracolul gestului, mișcării care se dispensează lesne de cuvânt, făcându-ne să-i uităm cu desăvîrșire utilitatea. Am constatat, uimiți, că există o magistrală știință de a vorbi, de pe scenă, despre oameni, despre Om, prin intermediul faunei pădurii, cu ajutorul simplității expresive a animalelor neînsuflețite (cît de suav umană a fost, de pildă, mîngîierea dragăstoasă a celor două maimuțe din romanța, pe muzică de Vertinski, O clipă!).

Și am încercat una dintre marile emoții posibile, atunci cînd, dincolo de intuiție, am văzut cum capătă viață păpușa într-un duios cîntec de leagăn, care plimba în scenă, descoperită, convenția sugarului de cîrpă mișcat evident de trei degete de la mîna maestrului.

Am identificat demiurgul nud, covîrșitor în grandioasa lui simplitate, într-o romanță de Ceaikovski (Am stat împreună), o poezie de Maiakovski (Cum te porți cu o domnișoară) și o fabulă de Mihalkov (Mîinile): păpușa devenea din ce în ce mai mult pretext — întii niște bile sugerînd obrazul, apoi niște sfere dezgolite de uman, fără nici un accident pe suprafața perfect netedă, și apoi... nimic, doar degete, mîini — lăsînd minuiorul să-și prezinte, nesulemenite, instrumentele. Am urmărit cu sufletul la gură poezia — uneori tragică, alteori la tonul ironiei lirice sau al glumei răutăcioase — a mîinilor, a fiecărui deget, a falangelor, a inflexiunilor de dimensiuni aproape inezisabile ale epidermei, care filozofau, vibrau intens, solicitînd marea emoție spirituală, reflecția profundă, o supremă trăire artistică.

Charles Dullin considera — pe bună dreptate — păpușile, reprezentante ale unei forme superioare de artă dramatică. În mîinile lui Obrazțov — care și-au descoperit, printr-un paradox, și autonomia artistică, desprinsă de imperiul păpușilor, însă descinzînd de acolo — actorii neînsuflețiți, dar cu atîta suflet, și-au dovedit genialitatea, motivata putere de seducție.

Sub impulsul entuziasmului proaspăt, sînt ispitit, parafrazîndu-l pe Edgar Pœ („Cînd mă străduiesc să dau definiția poeziei, îmi amintesc de Titania și Oberon”), să cred, astăzi, că nu voi mai putea gîndi niciodată poezia, arta și deslușirea lor în afara unui magician inspirat care se cheamă Serghei Obrazțov.

P.S. Printr-o asociație poznașă, pornind de la un artist care dă viață păpușilor neînsuflețite, mi-a zburat gîndul la niște... regizori capabili să mortifice uneori sufletele actorilor adevărați, să le taie craca artei de sub picioare. Am văzut, de curînd, la Cluj, în cadrul fazei regionale a Concursului tinerilor actori, mai multe spectacole. Erau, fără îndoială, și unele bune. Dar... Teatrul din Orașul Stalin a prezentat, în regia lui M. Pascal, un fragment din Gaițele, în care bieții interpreți jucau, surprinzător... tragedie. Același regizor, distribuind vicios o actriță de talent, Geta Grapă, în Copacii mor în picioare, a privat-o de posibilitatea de a ajunge în finală. Și mai rău au sunat Steaua fără nume (Teatrul din Arad, regia: S. Grunea), într-o bizară viziune grotescă, și Întoarcerea lui Cristofor Columb (Teatrul din Baia Mare, regia: P. Meglei), privită parcă într-o oglindă, care arată, perseverentă, toate cu capul în jos. Să nu ne mire în această lumină, dacă unii actori — din fericire destul de puțini — se uită cu jînd la păpușile lui Obrazțov.